PWYLLGOR LLYWODRAETH LEOL A THAI

Y DIWEDDARAF AM Y GWASANAETHAU POST YNG NGHYMRU

Diben

Hysbysu'r Pwyllgor am weithgareddau Llywodraeth Cynulliad Cymru mewn perthynas â'r gwasanaethau post a gwahodd sylwadau ynghylch y dyfodol.

Cefndir

Nid yw polisi ar gyfer Swyddfa'r Post yn fater sydd wedi ei ddatganoli i'r Cynulliad. Serch hynny, mae swyddfeydd post a gwasanaethau post yn hanfodol bwysig i fywyd cymunedol, cymdeithasol ac economaidd Cymru. Felly, mae Llywodraeth y Cynulliad yn cadw llygad barcud ar y datblygiadau ac yn ystyried pa gamau y gellir eu cymryd i sicrhau na fydd Cymru dan anfantais. Mae'r papur hwn yn rhoi crynodeb o'r materion sy'n cael eu hystyried ar hyn o bryd ac yn ymateb i gwestiynau sy'n deillio o ddatganiad y Gweinidog dros Lywodraeth Leol a Chymunedau i'r Cynulliad ar 18 Mehefin am y Gwasanaethau Post.

Moderneiddio'r Rhwydwaith

Ailwampio'r Rhwydwaith Trefol

Ar 3 Ionawr 2002, cyhoeddodd yr Adran Masnach a Diwydiant (DTI) gynllun tair blynedd i ailwampio'r rhwydwaith o swyddfeydd post. Dyfeisiwyd y cynllun i sicrhau bod yr is-swyddfeydd post yn cwrdd â disgwyliadau cyfnewidiol eu cwsmeriaid, eu bod yn y llefydd iawn ar gyfer y cymunedau a wasanaethir ganddynt a'u bod yn cynnig digon o fanteision i is-bostfeistri a Swyddfa'r Post Cyf. Yn amodol ar ymgynghori â'r cyhoedd, bydd swyddfeydd post nad ydynt yn gwneud elw, a saif mewn mannau trefol anghyfleus yn cael cyfle i gau neu uno. Mae'r Llywodraeth wedi cytuno i ariannunegotiated pecyn iawndal ar gyfer is-bostfeistri sy'n penderfynu cau eu busnesau. Bydd adnoddau yn cael eu darparu i helpu is-bostfeistri wella eu safleoedd neu adleoli'r busnes. Gweinyddir y cynllun gan Swyddfa'r Post Cyf., a disgwylir y bydd tua £180 miliwn o iawndal ar gael ac y bydd tua £30 miliwn yn cael ei ddefnyddio i helpu i ddatblygu a gwella'r swyddfeydd post sy'n weddill. Mae'r cynllun yn aros i gael ei gymeradwyonotification gan yr UE ac i'r gweithdrefnau Seneddol gael eu cwblhau.

Ar 10 Ebrill, cysylltodd Swyddfa'r Post Cyf. â'r holl is-bostfeistri i ddweud wrthynt a oedd eu swyddfa bost o fewn cwmpas y cynigion ailstrwythuro ai peidio ac yn rhoi gwybodaeth bellach am y cynllun ailwampio. Mae Swyddfa'r Post Cyf. yn disgwyl y gallai hyd at 300 o swyddfeydd

post yng Nghymru, neu dros 20% o'r rhwydwaith yng Nghymru, gael eu hystyried fel rhan o'r cynigion ailwampio, ond mae'n rhy gynnar eto i fwrw amcan ynghylch nifer yr is-bostfeistri fydd yn awyddus i fanteisio ar yr iawndal. Un o amodau cyllid y Llywodraeth ar gyfer ailwampio'r rhwydwaith trefol yw y bydd o leiaf 95% o boblogaeth drefol yn byw o fewn milltir i swyddfa'r post. Er mai mater masnachol i Swyddfa'r Post Cyf. yw cwtogi ar nifer y swyddfeydd post, bydd Llywodraeth Cynulliad Cymru yn cadw llygad ar yr effaith a gaiff cau unrhyw swyddfa bost ar y gymuned leol. Mae Llywodraeth y Cynulliad hefyd yn ystyried sut y gellir rhoi cymorth effeithiol i swyddfeydd post sydd â gwerth cymdeithasol uchel.

Swyddfeydd Post mewn Ardaloedd Difreintiedig

Mae is-swyddfeydd post mewn ardaloedd gwledig ac ardaloedd trefol difreintiedig yn chwarae rhan bwysig mewn cymunedau clos gan ddarparu gwasanaethau i aelodau bregus o'r gymdeithas. Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn cydnabod mor bwysig yw'r is-swyddfeydd post hyn i gymunedau lleol ac mae'n ystyried sut y gall helpu i'w cadw ledled Cymru. Cynhaliwyd cyfarfodydd gyda Consignia, Ffederasiwn Cenedlaethol yr Is-Bostfeistri, Canolfan Gydweithredol Cymru a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru i gael gwybodaeth i ddatblygu'r cynigion.

Cynllun Cyfalaf £2 miliwn i Ddechrau Busnes

Mae'r cynllun cymhorthdal cyfalaf i fusnesau newydd yng nghefn gwlad, sy'n cael ei weinyddu gan Swyddfa'r Post Cyf., yn delio â'r broblem o achub swyddfeydd post cefn gwlad rhag cau trwy gyfrannu at y costau cyfalaf o ddechrau busnes, ond gall hyn fod yn rhwystr yn achos mentrau lle mae'r awenau yn nwylo'r gymuned. Mae'r gronfa hon yn ategu'r rheidrwydd swyddogol ar Swyddfa'r Post Cyf. i gynnal y rhwydwaith lleol.

Mae Swyddfa'r Post Cyf. hefyd yn cyflogi pedwar yng Nghymru i roi cyngor ar drosglwyddiadau yng nghefn gwlad gan weithio gyda chymunedau a rhanddeiliaid lleol i sicrhau dyfodol y gwasanaethau post. Hyd yn hyn, mae'r cynghorwyr wedi bod yn allweddol o ran agor pum swyddfa bost ac mae'n edrych yn debyg y bydd saith arall yn agor cyn hir. Mae Llywodraeth y Cynulliad mewn cysylltiad rheolaidd gyda Consignia am gyflwr y rhwydwaith ac mae cyfarfodydd ar y gweill gyda'r cynghorwyr trosglwyddiadau gwledig yn y dyfodol agos.

Cymhorthdal Rhwydwaith Gwledig

Roedd adroddiad yr Uned Perfformiad ac Arloesi ar *Foderneiddio'r Rhwydwaith o Swyddfeydd Post* yn cydnabod y byddai angen cymorth trosiannol ar swyddfeydd post gwledig i ymdopi â'r newidiadau oedd ynghlwm wrth symud budd-daliadau o lyfrau archeb i Drosglwyddiadau Credyd Awtomatig (ACT). Mae Postcomm wedi rhoi cyngor i'r DTI ar y ffordd orau o roi cymorth ariannol i'r rhwydwaith gwledig. Mae'r DTI ar hyn o bryd yn ystyried y cyngor hwnnw. Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn cydgysylltu gyda'r DTI i wneud yn siwr ei fod yn cymryd i

ystyriaeth bwysigrwydd y swyddfeydd post o ran cynnal bywyd gwledig Cymru.

Ymarferydd Cyffredinol y Llywodraeth

Daeth peilot Swydd Gaerhirfryn o gynllun Ymarferydd Cyffredinol y Llywodraeth (GGP) "Your Guide" i ben ar 1 Mawrth 2002. Dylai'r gwerthusiad terfynol fod wedi'i gwblhau erbyn diwedd y mis. Mae'r canfyddiadau hyd yma yn awgrymu bod y prosiect wedi bod yn llwyddiannus ond bod y costau cychwyn a chynnal yn uchel. Bydd Llywodraeth Cynulliad Cymru yn trafod y gwerthusiad terfynol gyda DTI. Os bydd Gweinidogion DTI yn penderfynu cyflwyno'r prosiect yn genedlaethol bydd Llywodraeth y Cynulliad yn gofalu bod Cymru'n cael y budd gorau posibl a bydd hefyd yn edrych sut y gall GGP ychwanegu gwerth at y rhaglenni presennol a rhaglenni'r dyfodol.

Gwasanaethau Bancio Cyffredinol

Daeth y syniad o ddarparu Gwasanaethau Bancio Cyffredinol mewn swyddfeydd post o adroddiad yr Uned Perfformiad ac Arloesi ar *Foderneiddio'r Rhwydwaith o Swyddfeydd Post.* Mae'r syniad wedi parhau i ddatblygu ac mae erbyn hyn yn cwmpasu'r amcanion canlynol:

- Moderneiddio'r taliadau lles trwy eu gwneud trwy Drosglwyddiadau Credyd Awtomatig (ACT), gan leihau'r costau gweinyddol a thwyll yn sylweddol.
- Cynyddu cynhwysiant ariannol trwy sicrhau bod pob un sy'n awyddus i wneud hynny yn medru agor cyfrif banc syml, rhwydd i'w ddefnyddio, gyda'i wasanaethau ar gael dros gownteri swyddfa'r post. Amcangyfrifir bod 3.5 miliwn o oedolion yn y DU heb gyfrif banc. Dylai hyn ei gwneud yn fwy hwylus iddynt agor un.
- Bod yn gyfrwng i ddenu busnes amgenach i rwydwaith Swyddfa'r Post Cyf. gan helpu i ofalu ei fod yn parhau'n ddilys ar ôl symud y budd-daliadau i ACT.

Bydd Llywodraeth Cynulliad Cymru yn monitro datblygiad y cynigion hyn a bydd yn dylanwadu ar DTI a Consignia i wneud yn siwr bod unrhyw fanteision o'r rhaglen yn cael eu defnyddio i'w llawn botensial yng Nghymru.

Cystadleuaeth

Ar 29 Mai 2002 cyhoeddodd Postcomm yr amserlen newydd ar gyfer cyflwyno cystadleuaeth i farchnad gwasanaethau post y DU. Mae'r amserlen fel a ganlyn:

- **Cam 1, o 1 Ionawr 2003 - 31 Mawrth 2005:** post swmpus, dros 4000 o eitemau (ar ffurf debyg ac o'r un safle), tua 30% o werth marchnad lythyrau y DU, ynghyd â gwasanaethau cyfnerthu a gwasanaethau unigryw.
- **Cam 2, o 1 Ebrill 2005 - 31 Mawrth 2007:** bydd y trothwy ar gyfer post swmpus yn cael ei addasu fel bod 60% o werth y farchnad yn agored.

- **Cam 3, o 1 Ebrill 2007:** pob cyfyngiad ar yr hawl i'r farchnad yn cael eu diddymu.

Mae penderfyniad Postcomm yn adeiladu ar agwedd yr Undeb Ewropeaidd at lacio'r farchnad. Mae'r penderfyniad i ohirio cystadleuaeth yn dangos bod Postcomm wedi cymryd i ystyriaeth y safbwyntiau a fynegwyd adeg yr ymgynghori a'i fod yn barod i ymyrryd i gadw'r gwasanaeth cyffredinol. Mynegodd Llywodraeth Cynulliad Cymru bryderon y Cynulliad Cenedlaethol am y gwasanaeth cyffredinol a'r rhestr brisiau i Postcomm yn dilyn dadl 12 Mawrth ar y gwasanaethau post.

Cynyddu Prisiau

Rhaid i Consignia gael caniatâd Postcomm i gynyddu pris stampiau dosbarth cyntaf ac ail ddosbarth. Dylai unrhyw gais am godi'r pris fod yn destun proses ymgynghori arferol Postcomm. Bydd Llywodraeth Cynulliad Cymru yn ystyried y dadleuon ac yn ymateb fel y bo'r galw.

Cynllun Adnewyddu'r Cwmni

Colli Swyddi

Y cyhoeddiad diweddar bod 17,000 o swyddi i gael eu colli yn y Post Brenhinol yw ail ran rhagolygon Consignia ym mis Mawrth 2002 y byddai 30,000 o swyddi yn cael eu colli yn y 3 blynedd nesaf. Ni wyddys hyd yn hyn faint o'r 17,000 o swyddi fydd yn cael eu colli yng Nghymru. Cafwyd ar ddeall y bydd Consignia yn ceisio gweithredu'r toriadau trwy ddiswyddiadau gwirfoddol ac adleoli. Bydd Llywodraeth Cynulliad Cymru yn gwneud popeth o fewn ei gallu trwy weithio mewn partneriaeth gyda'r Ganolfan Byd Gwaith, Addysgu a Dysgu Cymru ac asiantaethau eraill i helpu pobl sy'n gadael y Post Brenhinol i gael swyddi newydd a chyfleoedd ailhyfforddi cyn gynted ag y bo modd.

Trefniadau Dosbarthu

Mae Consignia yn treialu trefniadau newydd ar gyfer dosbarthu a gweithio shifftiau. Mae Llanelli yn un o'r 14 ardal beilot ledled y DU. Mae'r trefniadau newydd, gan gynnwys colli'r ail bost, yn amodol i'w cymeradwyo gan Postcomm. Bydd Llywodraeth Cynulliad Cymru yn cymryd diddordeb byw yng nghanlyniadau'r cynlluniau peilot a bydd yn gofalu bod buddiannau cymunedau a busnesau yn cael eu hybu mewn unrhyw ymarferion ymgynghori a gynhelir gan Postcomm ar y trefniadau dosbarthu newydd.

Goblygiadau Ariannol

Nid oes unrhyw oblygiadau ariannol ychwanegol ar gyfer Llywodraeth Cynulliad Cymru. Bydd unrhyw wariant fydd yn codi o'r materion a drafodwyd yn y papur hwn yn dod o fewn

darpariaeth bresennol y gyllideb neu wariant a gynlluniwyd.

Themâu trawsbynciol

Bydd unrhyw drefniadau a wneir ar gyfer cefnogi swyddfeydd post sydd â gwerth cymdeithasol uchel yn cyd-fynd ag agenda bresennol Rhoi Cymunedau'n Gyntaf. Hefyd, dylai'r trefniadau gyfrannu at flaenoriaeth y Cynulliad i fynd i'r afael ag amddifadedd yn yr ardaloedd mwyaf anghenus hynny a glustnodwyd yn *Cynllun i Gymru.*

Camau i'w Cymryd gan y Pwyllgor

Gofynnir i'r Pwyllgor nodi'r datblygiadau a ddisgrifir yn y Papur hwn a rhoi sylwadau ar ddatblygiad y polisi ar wasanaethau post yng Nghymru yn y dyfodol.